

УДК 371.13:34

**В.А. СВИДОВСЬКА,**  
*аспірант ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»  
(м. Старобільськ)*

## **ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

Статтю присвячено проблемі підготовки майбутніх юристів у сучасних умовах модернізації освітнього процесу. У роботі визначено, що сучасна освітня парадигма потребує створення нових умов для підвищення якості освіти. Теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх юристів засобами дистанційного навчання.

*Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційна освіта, компетентнісний підхід, професійна компетентність, майбутні юристи.*

**Постановка проблеми.** Освітня парадигма сьогодення потребує створення умов для докорінних змін у сфері професійної підготовки фахівців. Загальноєвропейська і світова тенденція інтеграції та стандартизації освіти відповідно до засад Болонської угоди передбачає висунення нових вимог до якості освіти, яка розуміється як рівень сформованості компетенцій спеціаліста. Підвищення якості підготовки майбутніх юристів, гнучкості освітнього процесу та інформатизація знань стають можливими у разі впровадження певних педагогічних умов, і метою цього процесу є гармонійне поєднання засобів дистанційного та традиційного навчання, базованих на компетентнісному підході.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблеми реалізації компетентнісного підходу були розглянуті у працях таких вітчизняних і зарубіжних авторів, як О. Бандурка, С. Бондар, Ф. Вайнерт (F. Weinert), А. Вербицький, Е. Зеєр, І. Зимня, О. Овчарук, І. Родигіна, О. Томілін, А. Хуторської, Н. Шматко та ін.

Актуальність упровадження дистанційного навчання в систему вищої освіти України знаходить відображення в таких державних документах, як: Закони України «Про освіту» (1991 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про Національну програму інформатизації» (1998 р.), Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (2000 р.), Концепція розвитку дистанційного навчання у державах – учасниках СНД (2007 р.) тощо.

Суттєвий внесок у висвітлення широкого кола питань щодо розвитку дистанційної освіти здійснили Ч. Ведемайер (С.А. Wedemeyer), Н. Жевакіна, Дж. Мур (J.L. Moore), О. Олійник, Є. Полат, Б. Холмберг (B. Holmberg), Б. Шуневич тощо.

Авторами, що присвятили свої праці юридичній освіті в Україні, є: О. Бандурка, Д. Демченко, О. Денищик, Л. Зеліско, А. Кучерявий, Н. Матвіїшин, О. Михайленко, О. Федорчук, Б. Чупринський тощо.

**Мета статті.** Метою статті є теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх юристів засобами дистанційного навчання.

**Виклад основного матеріалу.** Прогресивний розвиток українського суспільства зумовлює необхідність реформування усіх напрямів соціально-економічного життя, в тому числі й системи правової освіти в Україні. Реалізація конституційного принципу верховенства права, політичні, правові та економічні реформи, що відбуваються на сучасному етапі роз-

витку українського суспільства, потребують модернізації й оптимізації системи професійної підготовки юридичних кадрів, тому що якість юридичної освіти є запорукою існування і розвитку правової держави.

На нашу думку, одним з провідних напрямів модернізації юридичної освіти в Україні є впровадження компетентнісного підходу до викладання юридичних дисциплін.

В останні десятиліття знаннява парадигма поступово переорієнтовується на компетентнісну, що передбачає відповідний до суспільних вимог рівень науково-предметної, методичної, інформаційної, комунікативної, психологічної готовності фахівців до виконання своїх службових обов'язків, володіння здатностями до нестандартного вирішення виробничих завдань, самовдосконалення, самоосвіти, постійного особистісного й професійного саморозвитку, соціальної й професійної мобільності.

Компетентнісна парадигма в сучасних освітніх мегасистемах потребує нового розуміння поняття якості освіти. Згідно з визначенням Закону України «Про вищу освіту» якість освіти – це рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти [1]. Отже, саме формування професійної компетентності є метою сучасної вищої освіти.

Проблеми, пов'язані з визначенням та розробкою теоретичних засад компетентності, вивчають такі міжнародні організації, як ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, Організація європейського співробітництва та розвитку, Міжнародний департамент стандартів тощо.

Компетентність визначається у звітах організації OECD (Організація економічного співробітництва та розвитку) як здатність успішно вирішувати складні проблеми в умовах особливих обставин завдяки мобілізації психосоціальних (когнітивних або не когнітивних) ресурсів [2, р. 43]. А. Хуторський вважає, що компетентність – це володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до неї і до предмета діяльності [3]. Ф. Вайнерт (F. Weinert) визначає компетентність як когнітивні навички та здібності (уже набуті або ті, що вивчаються), необхідні для вирішення конкретних завдань, а також пов'язані з ними мотиваційну, волюву і соціальну готовність успішно і відповідально їх використовувати в змінних ситуаціях [4, р. 27].

На думку Н. Шматко, актуальність введення компетентнісного підходу диктується: радикальними змінами на ринку праці, зумовленими технологічним прогресом; зростаючими потоками різномірної інформації; формуванням глобального ринку освітніх послуг та наукових розробок [5, с. 33].

Отже, компетентнісний підхід передбачає спрямованість освітнього процесу на формування певних компетентностей і значне посилення тим самим практичної спрямованості освіти.

Оптимізація процесу формування професійної компетентності майбутніх юристів в Україні потребує пошуку й використання перспективних інноваційних технологій навчання. Згідно з досвідом багатьох країн світу, у тому числі й України, ефективним засобом підвищення якості освіти є впровадження в освітній процес вищої школи засобів дистанційного навчання.

У Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні (2000 р.) є таке визначення поняття: «Дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання» [6].

Отже, дистанційне навчання в Україні може бути реалізоване і як окрема форма навчання, і як доповнення до традиційних форм.

Існує безліч визначень поняття «дистанційне навчання». Наприклад, Б. Холмберг (B. Holmberg), який у 1953 р. створив свій перший курс для навчання на відстані з англійської мови [7, р. 5], вважає, що дистанційне (відкрите) навчання є видатним методом відкритого навчання, що реалізується за допомогою друкованих та письмових матеріалів, телефонного та комп'ютерного зв'язку [7, р. 10]. Н. Жевакіна дає таке визначення поняттю «дистанційне навчання»: це цілеспрямований інтерактивний процес взаємодії викладача та студента, що ґрунтується на використанні сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, які дозволяють здійснювати навчання на відстані [8, р. 6].

Отже, дистанційне навчання дозволяє студентам незалежно від часу й місця знаходження отримувати доступ до інформаційних ресурсів, підтримувати індивідуальний

зв'язок з викладачами, освоювати матеріал за допомогою інтерактивних форм і методів тощо та створює тим самим сприятливі умови для гуманізації й індивідуалізації навчально-виховного процесу, посилення пізнавальної мотивації й інтенсифікації самостійної діяльності тих, хто навчається.

Результати проведеного дослідження доводять, що процес формування професійної компетентності майбутніх юристів у ВНЗ буде більш ефективним за певних педагогічних умов.

Так, важливою, на наш погляд, педагогічною умовою формування професійної компетентності майбутніх юристів засобами дистанційного навчання є створення інтегрованого інформаційно-освітнього середовища шляхом поєднання традиційних і дистанційних форм і методів навчання, активного використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій як технологічної основи процесу дистанційного навчання.

Необхідність гармонійного поєднання традиційних і дистанційних форм і методів навчання зумовлена новими вимогами до організації навчання студентів юридичних спеціальностей в сучасних умовах. З одного боку, використання дистанційних форм і методів навчання сприятиме індивідуалізації навчання за рахунок можливостей вибору індивідуального темпу навчання студентів; підвищенню мотивації й активності майбутніх фахівців, розвитку в них дослідницьких умінь і навичок за рахунок збільшення часу на самостійну роботу та активізацію їх творчого потенціалу. Окрім того, це надасть студентам можливість виконувати завдання у зручний час.

З іншого боку, збереження традиційних форм і методів навчання забезпечує можливість безпосереднього зв'язку між студентом і викладачем, що сприяє вирішенню однієї з основних проблем дистанційного навчання – проблеми контролю та об'єктивної оцінки знань студентів.

Ефективним інструментом для створення інтегрованого інформаційно-освітнього середовища у вищих навчальних закладах можуть слугувати різні платформи, наприклад система дистанційного навчання Moodle (Modular Object – Oriented Dynamic Learning Environment) – модульне об'єктно-орієнтоване динамічне середовище дистанційного навчання.

Аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, що підвищенню ефективності процесу формування професійної компетентності майбутніх юристів може сприяти підвищення рівня самостійності й пізнавальної активності студентів за допомогою використання практико-орієнтованих форм і методів навчальної роботи, комплексу інтерактивних мультимедійних навчальних матеріалів (демонстраційних, тренувальних і контролюючих).

Дослідженням практико-орієнтованого підходу до навчання займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Р. Аджимуллаева, С. Бобраков, О. Мичко, І. Калугіна, А. Ніколаєв, І. Пальшкова, В. Северов, Т. Стріченко та інші.

Практико-орієнтований підхід є методологічно обґрунтованим концептом поєднання різних дидактичних моделей і технологій навчання, відбору й інтеграції змісту професійно-педагогічної підготовки, її пізнавальної спрямованості на основі визнання студентів як суб'єктів професійного становлення і самовизначення у просторі професійно-педагогічної культури [9, с. 6].

Ефективним допоміжним засобом підвищення рівня самостійності й пізнавальної активності майбутніх юристів в умовах дистанційного навчання можуть бути інтерактивні мультимедійні навчальні матеріали різних за викладом матеріалу типів: демонстраційних, тренажерних, довідково-інформаційних, контролюючих, імітаційних моделюючих тощо [10, с. 120].

Наступною важливою умовою формування професійної компетентності майбутніх юристів засобами дистанційного навчання є посилення індивідуалізації й диференціації освітнього процесу, забезпечення різнорівневої інтерактивної взаємодії його суб'єктів за допомогою використання засобів дистанційного навчання.

Згідно з визначенням Г. Колджаспірової та А. Колдажспірова, індивідуалізація навчання – це організація навчального процесу з урахуванням індивідуальних особливостей учнів [11, с. 99]. Індивідуалізація навчання може мати дві форми – зовнішню та внутрішню диференціації. Зовнішня диференціація передбачає створення окремих груп або класів, у

яких навчаються студенти з дібраними за певними критеріями характеристиками (зазвичай за рівнями навченості та здібностями). За умов внутрішньої диференціації особистісний підхід застосовується до студентів з різними характеристиками, що навчаються в межах однієї групи [12, с. 55].

Важливим елементом забезпечення якісного засвоєння теоретичних знань та практичних навичок в умовах дистанційного навчання є інтерактивна взаємодія його суб'єктів.

О. Пометун зазначає, що інтерактивне навчання – це організація вчителем за допомогою певної системи способів, прийомів, методів освітнього процесу, заснованого на: суб'єкт-суб'єктних стосунках педагога й учня (паритетності); багатосторонній комунікації; конструюванні знань учнем; використанні самооцінки та зворотного зв'язку; постійні активності учня [13, с.7].

В системі дистанційного навчання можливе створення індивідуального освітнього простору, що сприятиме інтерактивній взаємодії його суб'єктів.

В системі Moodle функціонує індивідуальний освітній простір (PLE). Його часто ототожують із системами управління навчанням (LMS). Однак між ними є суттєва різниця: розвиток PLE спрямовується, насамперед, на студентів, а LMS – на навчальний курс. Формування PLE сприяє розвитку самостійному, аналітичному й креативному мисленню учнів. Роль студента у просторі PLE активна, він є творцем свого контенту, організовує своє навчання, розвиває інформаційні компетенції [14, с. 106].

Отже, посилення індивідуалізації й диференціації освітнього процесу, забезпечення різнорівневої інтерактивної взаємодії його суб'єктів за допомогою використання засобів дистанційного навчання потребує врахування індивідуальних особливостей студентів; використання диференційованого підходу у навчанні; використання методів інтерактивного навчання та створення індивідуального освітнього простору (PLE) в системі управління навчанням (LMS).

**Висновки.** Отже, як свідчать результати проведеного дослідження, формування професійної компетентності майбутніх юристів у ВНЗ буде більш ефективним за таких педагогічних умов:

- створення інтегрованого інформаційно-освітнього середовища шляхом поєднання традиційних і дистанційних форм і методів навчання, активного використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій як технологічної основи процесу дистанційного навчання;

- підвищення рівня самостійності й пізнавальної активності студентів через використання практико-орієнтованих форм і методів навчальної роботи, комплексу інтерактивних мультимедійних навчальних матеріалів (демонстраційних, тренувальних і контролюючих);

- посилення індивідуалізації й диференціації освітнього процесу, забезпечення різнорівневої інтерактивної взаємодії його суб'єктів за допомогою використання засобів дистанційного навчання.

#### Список використаних джерел

1. Про вищу освіту [Електронний ресурс]: Закон України [прийнято Верхов. Радою 1 червня 2014 р. № 1556-VII]. – 2011 р. – № 3166-VI]. – Режим доступу: <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>>
2. Competencies for a Successful Life and Well-functioning Society / D.S. Rychen, L.H. Salganik. – Toronto: Hogrefe & Huber, 2003. – 224 p.
3. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс] / А.В. Хуторской // Эйдос. – 2002. – Режим доступа: <<http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>>
4. Weinert F.E. Definition and Selection of Competencies: Concepts of Competence / F.E. Weinert ; Max Planck Institute for Psychological Research. – Munich, 1999. – 36 p.
5. Шматко Н.А. Компетенции инженерных кадров: опыт сравнительного исследования в России и странах ЕС / Н.А. Шматко // Форсайт. – М., 2012. – Т. 6, № 4. – С. 32–47.
6. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні від 20.12.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://khntusg.com.ua/files/2014/conc.pdf>>

7. Holmberg B. The Evolution, Principles and Practices of Distance Education, Vol. II / B. Holmberg. – Oldenburgh: B/S-Verlag der Carl von Ossietzky Universitat. – 2005. – 173 p.

8. Жевакіна Н.В. Педагогічні умови організації дистанційного навчання студентів гуманітарних спеціальностей у педагогічному університеті: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Наталія Валентинівна Жевакіна. – Луганськ, 2009. – 14 с.

9. Пальшкова І.О. Формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя початкової школи: практико-орієнтований підхід: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти / І.О. Пальшкова; Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К.Д. Ушинського. – О., 2009. – 44 с.

10. Максименко Н.В. Мультимедійне супроводження викладання географії у школі / Н.В. Максименко, С.П. Махота // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. – 2010. – Вип. 12. – С. 118–122.

11. Коджаспирова Г.М. Словарь по педагогике / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М.: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д: Издательский центр «МарТ», 2005. – 448 с.

12. Павловська Ю.В. Психологічні передумови індивідуалізації навчання англійської мови майбутніх аналітиків систем / Ю.В. Павловська // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». – Дніпропетровськ, 2013. – № 1 (5). – С. 54–58.

13. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О.І. Пометун. – К.: А. С. К., 2007. – 144 с.

14. Карасюк В.В. Формирование индивидуального образовательного пространства студента в условиях дистанционного обучения / В.В. Карасюк, С.Н. Иванов // Вестник НТУ «ХПИ». – 2014. – № 35 (1078). – С. 105–112.

## References

1. *Pro vyshchu osvitu* [About the Higher Education]. (2014). *Zakon Ukrainy* [Law of Ukraine]. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (In Ukrainian).

2. Rychen, D. S. & Salganik, L.H. (2003). *Competencies for a Successful Life and Well-functioning Society*. Toronto, Hogrefe & Hube, 224 p.

3. Khutorskoi, A. (2002). *Kliuchevye kompetentsii i obrazovatelnye standarty* [Key competencies and education standards]. *Internet-zhurnal «Eidos»* [Internet magazine «Eidos»]. Available at: <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm> (In Russian).

4. Weinert, F.E. (1999). *Definition and Selection of Competencies: Concepts of Competence*. Max Planck Institute for Psychological Research. Munich, 36 p.

5. Shmatko, N. (2012). *Kompetentsii inzhenernykh kadrov: opyt sravnitel'nogo issledovaniia v Rossii i stranakh ES* [Competence engineering staff: experience of comparative research in Russia and countries of the European Union]. *Forsait* [Forsyth]. Moscow, vol. 6, no. 4, pp. 32–47 (In Russian).

6. *Kontseptsiiia rozvytku dystantsiinoi osvity v Ukraini vad 20.12.2000 r.* (2000). [The concept of distance education in Ukraine]. Available at: <http://khntusg.com.ua/files/2014/conc.pdf> (In Ukrainian).

7. Holmberg, B. (2005). *The Evolution, Principles and Practices of Distance Education, Vol. II*. Oldenburgh, B/S-Verlag der Carl von Ossietzky Universitat, 173 p.

8. Zhevakina, N.V. (2009). *Pedahohichni umovy orhanizatsii dystantsiinoho navchannia studentiv humanitarnykh spetsialnostei u pedahohichnomu universyteti. Dys. kand. ped. nauk* [Pedagogical conditions of the organization of the distance education for the humanity students of the pedagogical university. Cand. ped. sci. diss.]. Luhansk, 14 p. (In Ukrainian).

9. Palshkova, I.O. (2009). *Formuvannia profesiino-pedahohichnoi kultury maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly: praktyko-orientovanyi pidkhid. Avtoref. dys. dok. ped. nauk* [Forming of vocational-pedagogical culture of future teacher of primary school: practical-oriented approach. Avtoref. dok. ped. sci. diss.]. Odessa, 44 p. (In Ukrainian).

10. Maksymenko, N.V. & Makhota, S.P. (2010). *Multymediine suprovodzhennia vykladannia heohrafii u shkoli* [Multimedia support of teaching geography in school]. *Problemy bezperervnoi*

*heohrafichnoi osvity i kartohrafii* [The problems of continuous education and geographical mapping], vol. 12, pp. 118-122 (In Ukrainian).

11. Kodzhaspirova, H.M. & Kodzhaspirov, A.Yu. (2005). *Slovar po pedahohike* [Pedagogical dictionary]. Moscow, MarT Publ., Rostov-na-Donu, MarT Publ., 448 p. (In Russian).

12. Pavlovska, Yu.V. (2013). *Psykhologichni peredumovy indyvidualizatsii navchannia anhliiskoi movy maibutnikh analitykiv system* [Psychological preconditions of individualization of English teaching for future systems analysts]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu imeni Alfreda Nobelia. Pedahohika i psykhohihiia* [Journal of Alfred Nobel University. Pedagogy and Psychology], no. 1 (5), pp. 54-58 (In Ukrainian).

13. Pometun, O.I. (2007). *Entsiklopediia interaktyvnoho navchannia* [Encyclopedia of interactive learning]. Kyiv, A.S.K. Publ., 144 p. (In Ukrainian).

14. Karasiuk, V.V. & Ivanov, S.N. (2014). *Formirovanie individualnoho prostranstva studenta v usloviakh distantsionnoho obucheniiia* [Formation of individual student's educational space in the conditions of distance training]. *Vestnik NTU "KhPI"* [Journal of National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"], no. 35 (1078), pp. 105-112 (In Russian).

Статья посвящена проблеме подготовки будущих юристов в современных условиях модернизации образовательного процесса. Выяснено, что современная образовательная парадигма требует создания новых условий для повышения качества образования. В работе теоретически обоснованы педагогические условия формирования профессиональной компетентности будущих юристов средствами дистанционного обучения.

*Ключевые слова:* дистанционное обучение, дистанционное образование, компетентностный подход, профессиональная компетентность, будущие юристы.

The article is devoted to the training of future lawyers in the conditions of modernization of the educational process. It was found that the modern educational paradigm requires the creation of new conditions for improving the quality of education. The author substantiated the pedagogical conditions of formation of professional competence of future lawyers through distance learning tools.

*Key words:* distance learning, distance education, competence approach, professional competence, future lawyers.

*Одержано 25.10.2016.*